

האומנים. ולכן מחללים את המעות המוקדשות על הבנין, שהוא כעת חולין, ויורדת הקדושה מהמעות, וחלה על הבנין. ונמצא, שיש בידי הקדש מעות חולין שבהן הוא יכול לפרוע את חובו למוכרי האבנים,

ולשלם שכר לאומנין עבור פעולתם. (510)

מיתבי מהמשנה במסכת שקלים [פרק ד ד-ב משנה ה] על דינו של שמואל.

במסכת כתובות [קו א], שנתנו ממעות הלשכה למגיהי ספרים שבירושלים? ותירצו: מעות הלשכה שהם מעות הציבור, שייך לומר לגביהן "לב בית דין מתנה עליהן" [עיין לקמן הערה 514], אבל לא שייך לומר כן ביחיד שהקדיש מעות לצורך בנין.

כלומר, מעות הלשכה הם מדמי מחצית השקל שנצטוו בני ישראל לתת כל שנה, לכן, הנותן, נותנו לנדבה כללית לכל צרכי המקדש, על פי דעת בית דין, והם הממונין על המעות. הילכך, החלטתם בידם לתת את המעות לכל הנחוץ לפי ראות עיניהם. מה שאין כן, יחיד המנדב לצורך בנין, אין הסכמה מצידו שהמעות יתחללו על המלאכה.

והקשה הקרן אורה על קושית התוס', הלא בפרק ד ממסכת שקלים שינינו הרבה הוצאות שנתנו לאומנין ממעות הלשכה, עיין שם, ולמה הקשו התוס' דוקא ממגיהי ספרים שבירושלים? ותירץ: על שאר ההוצאות לא הקשו התוס', מפני שהם צורך הקרבן, ו"צורך קרבן כקרבן דמי" [עיין לקמן בהערה 514 בשם התוס' יום טוב], אלא שהוקשה להם ממגיהי ספרים שאינו צורך קרבן. ועל כן תירצו, משום ש"לב בית דין מתנה עליהן". אם כן, הקשה הקרן אורה, למה לא נאמר "צורך בנין כבנין דמי", ויוכלו להוציא המעות לשכר האומנין? ומתרץ, שבכל זאת, מטעם הידור, עשו תקנה לבנות בחול ולהקדיש אחר כך.

ודברי הקרן אורה הם לפי פירוש רש"י [כתובות שם] שמגיהי ספרים, הם מגיהי ספרים של כל אדם, שאסור להשהות ספר שאינו מוגה,

שקלים פרק ד], אין נותנין אותן לאומנין בשכרן דרך מכר וממכר, אלא עושים להן תקנה כמו שמבואר לקמן לגבי מותר הקטורת.

הרי שהירושלמי סובר שגם מעות אינן מתחללין על המלאכה. וסוגיינתו גם כן סוברת כן. ומיושבת קושית הקרן אורה. והטעם של הגמרא והירושלמי הוא, כי על אף שמעות אלו מיועדים לצורך בית המקדש, מכל מקום, חסר בהם דין חילול, שהרי המלאכה אינה דבר ממש, ואין לקדושה היורדת מן המעות במה להיתפס ולהתחלל, הלכך, נותנין את המעות על הבנין הגמור. כלומר, כי בבנין הגמור מושקע דמי העצים והאבנים, השבח שהשביחו באמצעות הבנייה, ושכר האומנין, ובבנין זה מתחללין המעות.

ולפיכך, כתב החק נתן, שצריך לומר שסוגיינתו היא אליבא דבן עזאי [הערה 513], דאילו לדעת רבי עקיבא, מותר לחלל על המלאכה אפילו חפץ שהוקדש.

והנה, בפירוש המיוחס לרש"י מפרש הטעם שבונין בחול בדרך אחרת [ויתכן, מפני שהוקשה לו קושית הקרן אורה].

והיא: אם יתנו את המעות למוכרי העצים והאבנים, ימעלו המוכרין במעות.

ותמהו המלא הרועים והשפת אמת, ומה בכך, הלא המעות מתחללין על העצים ואבנים, ויוצאין לחולין והמוכר יכול לעשות בהם כרצונו?

510. הקשו התוס': איך אמרו ש"אין הקדש מתחלל על המלאכה"? והרי אמרה הגמרא

המשנה שם דנה במותר הקטורת, שהוא מה שנשאר מן הקטורת⁽⁵¹¹⁾ שנעשתה מתרומת שנה שעברה. כי בכל שנה היו מכינים קטורת לכל השנה, ומקטורת זו היו מקטירין עד לראש חודש ניסן. ומראש חודש ניסן ואילך היו מקטירין קטורת שנקנתה מן השקלים החדשים [תרומה חדשה] שנגבו בחודש אדר. כמו שדרשו חכמים במסכת

ראש השנה [ז א]. וכך שנינו :

מותר הקטרת — מה היו עושין בה?

היו מפרישין⁽⁵¹²⁾ ממעות הלשכה, דהיינו, מהשקלים שנגבו בכל שנה, שכר האומנין, בוני ומתקני הבנין, שזיכו להם את המעות מהלשכה על ידי אחרים,⁽⁵¹³⁾ ונמצא

אבל, הראשונים שם [עיין בכנסת הראשונים] סוברים שמגיהי ספרים, הם ספרים שבהן היו הכהנים לומדים סדר עבודה, או הספר תורה שבו קיימו מצות "הקהל".

בפניו". כן פירש רש"י במסכת שבועות, וכן פירשו התוס' כאן. ובהערה הבאה יבואר איך הותר לעשות כן, הלא "אין הקדש מתחלל על המלאכה". אבל התוס' שם הקשו, שהלשון "מפרישין" ו"נותנין" לא משמע כן, אלא הפרשה בעלמא, כלומר, ששמים המעות בצד עבורן.

511. רש"י במסכת כריתות [ו א] ובמסכת שבועות [י ב] מפרש: כל שנה היו מכינים שלש מאות וששים ושמונה מנים של קטורת, מנה לכל יום, הרי שלש מאות וששים וחמש כמנין ימות החמה, ועוד שלשה מנים שמהן ממלא כהן גדול מלא חפניו ומקטירין בקודש הקדשים. [ומספר המנים הוא הלכה למשה מסיני, כן כתב הרמב"ם בתחילת מסכת כריתות]. ואי אפשר שיכנס שלשה מנים במלא חפניו אף באדם גדול, ונשארו מהם. וכן פירשו כאן התוס'.

על כן, מבארים תוס', שלא צריך לזכות להם, ואפשר להפרישן ולהוציאן לחולין משום ש"לב בית דין מתנה עליהם". דהיינו, שיש ברשות הגזברין להוציא ממעות הלשכה לכל צורכי המקדש.

ובשנה פשוטה נשארו עוד אחד עשר מנים, מפני שבשנה פשוטה יש רק שלש מאות וחמישים וארבעה ימים. ועיין בתוס' שבועות חשבון מדוייק.

ומקשים שם התוס', למה הוצרכו לכל הטורח הזה לחלל הקטורת וכולהו, הלא יכלו לתת הקטורת לאומנין ויתחלל בכך. ולחזור ולקנות אותה מתרומה החדשה? [זו איננה קושית התוס' בהערה 516 ושם הובהר].

וכתבו התוס' שלדעת בן עזאי, ניחא, וקושייתם היא אליבא דרבי עקיבא.

ובהקדם: שנינו שם במשנה הבאה אחרי המשנה של מותר הקטורת:

512. גירסת השיטה מקובצת על פי פירוש תוס', ועיין תוס' שבועות [שם]. ולפי פירוש המיוחס לרש"י גורסים ממנה. והוא פירוש אחר לגמרי.

המקדיש נכסיו והיו בהם דברים ראויין לקרבנות הציבור [כגון קטורת או סממנים שעושין מהם קטורת, גמרא כריתות ו א], ינתנו לאומנין בשכרן דברי רבי עקיבא, ואחר כך יחזרו ויקנו את הקטורת מהם מתרומה חדשה.

513. כלומר, בתחילה לא נתנו לידיהם המעות, אלא זיכו להם, דהיינו, שמישהו קיבל אותן עבורן, והרי הן שלהן, מדין "זכין לאדם שלא

אמר לו בן עזאי: אינה מן המדה [אין טעם לחלק בין אופן זה למה ששנינו לגבי מותר

שהמעות בידי האומנים הן מעות חולין.⁽⁵¹⁴⁾ וכיון שהמעות הן חולין, היו מחללין אותה, את מותר הקטורת, על מעות האומנים, היינו המעות הנ"ל שהן חולין, ועדיין לא ניתנו לידי האומנים.

ועתה ירדה הקדושה ממותר הקטורת, והמעות חזרו ונתקדשו תחתיהן. ונותנין אותה, את מותר הקטורת לאומנים בשכרן⁽⁵¹⁵⁾, וחוזרין ונוטלין, הגזבר קונה אותה, את הקטורת מן האומנים מתרומה

הקטורת], אלא, מפרישין מהן שכר האומנים, ומחללין אותן על מעות האומנים ונותנין אותן לאומנים בשכרן, וחוזרין ולוקחין אותן מתרומה חדשה [כשם שעושין במותר הקטורת].

ועתה, מקשים התוס', בשלמא לבן עזאי, נחא, אלא לרבי עקיבא, קשה. למה לא יתנו את הקטורת להאומנים. [ובקיצור: התוס' מקשים, מה שונה מותר הקטורת מהמקדיש נכסיו].

ותיירו: החילוק הוא, משום דבמקדיש נכסיו, והוא קטורת יחיד, יש להקל, מה שאין כן במותר קטורת, שהוא של צבור, החמירו יותר. וכתב שם הר"ב, שטעמו של בן עזאי הוא משום "דאין הקדש מתחלל על המלאכה". וכתב החזון איש [מנחות סימן כח אות טז] כי מה שאמרו "אין הקדש מתחלל על המלאכה", אינו אלא הידור לכתחילה, אם יש אפשרות להחליפו עבור בנין וכדומה, כדברי המשנה אליבא דבן עזאי,

אבל מעיקר הדין, מתחלל הקדש על המלאכה. ולקמן [הערה 520] תובא הוכחתו. וכן כתב בקרית ספר. ובטעמו של רבי עקיבא, כתב הר"ב, משום שאמרה התורה "ויקחו לי", ודרשו חכמים "משלי", דהיינו שגם הלקיחה תהיה ממעות השקלים. וכוונתו לגמרא תמורה [לא ב]. ועיין שם בתוס' [ד"ה ה], ועיין שם בחידושי הגרי"ז המקשה כמה קושיות, והשאירם בצ"ע.

514. כתב הר"ב, שהיה מותר לתת ממעות הלשכה לאומנים, משום ש"לב בית דין מתנה עליהן". והוא בעצם תירוץ התוס' [מובא בהערה 510], וכן כתבו עוד ראשונים, המובאים בכנסת הראשונים.

[להבהרת הדברים: בן עזאי ורבי עקיבא

חולקים בנתינת הקטורת עצמה לאומנים, ועל כך כתבו התוס' [הערה הקודמת] שלדעת רבי עקיבא, מותר לתת במקדיש נכסיו והיה בהן קטורת משום ד"לב בית דין מתנה עליהן", ואסור במותר הקטורת, ואילו הר"ב, מבאר, אפילו לדעת בן עזאי שבמותר הקטורת לא הותר נתינת הקטורת לאומנים, כאן התירה המשנה נתינת מעות הלשכה לאומנים מטעם "לב בית דין מתנה עליהן"].

וכתב עליו התוס' יום טוב, שלא הוצרך לטעם זה, מפני ש"צורך קרבן כקרבן דמו". ורבינו הברטנורא עצמו אמר טעם זה בפרק

ההוא במשנה הראשונה לגבי שומרי ספיחים. ועיין לעיל [הערה 510] שלא בכל ההוצאות שייך לומר "צורך קרבן כקרבן", ובכולן שייך לומר "לב בית דין מתנה עליהן".

ולסיכום: יש להבדיל בין המקדיש חפץ או מעות, לבין מותר קטורת, ולבין מעות תרומת הלשכה, אם מותר לחלל על המלאכה.

א. המקדיש חפץ: נחלקו בן עזאי ורבי עקיבא.

ב. מקדיש מעות לצורך בנין: לפי סוגיתנו והירושלמי, אסור. ולפי התוספתא והרמב"ם, מותר.

ג. מותר הקטורת: אסור ליתנה לאומנים, אלא אחרי חילול, אף לדעת רבי עקיבא.

ד. תרומת הלשכה: מותר לתת, או מטעם "צורך קרבן כקרבן", או מטעם "לב בית דין מתנה עליהן".

515. גירסת המשנה.

חדשה, משקלים חדשים שנתרמו לקראת שנה זו.

ועשו כן כדי שהקטורת תהיה קדושה בקדושת תרומה החדשה⁽⁵¹⁶⁾, כמבואר.

המקשן הבין כי האומנין המוזכרין במשנה זו, הם אומנין בוני ומתקני הבית⁽⁵¹⁷⁾. על כן, מקשה: **ואמאי**, למה הוצרכו לדרך זו?

בשלמא אם אין בונין בחול, אי אפשר לחלל את הקטורת בשכר האומנין, כמבואר ש"אין מחללין הקדש על המלאכה"⁽⁵¹⁸⁾. אבל, אם כדברי שמואל, שבונין בחול, קשה: **ליחליה אבנין**, הלא אפשר לחלל את מותר הקטורת על הבנין, כשהוא עדיין חול, וקדושת הקטורת תחול על הבנין, ויחזרו ויחללו את הקטורת מתרומה חדשה⁽⁵¹⁹⁾?

מכירה אמיתית, וחזירין וקונין אותה קנייה גמורה, הוי צניע טפי¹.

עוד תירצו התוס': אם לא היו עושין כן, יבואו להתרשל ויקנוהו תיכף מתרומה חדשה לפני שיורידו ממנה הקדושה על ידי חילול במעות שכר האומנין, שהם עתה חולין בידי האומנין. ואי אפשר לקנות קטורת קדושה מתרומה חדשה. לכן תיקנו באופן זה, שבכך בודאי יחללו לפני שיקנו אותה מתרומה חדשה.

הצאן קדשים הבין בהבנה אחרת את קושית ותירוצן התוס'. עיין שם.

517. וכן כתב רש"י במסכת כריתות. ואילו במסכת שבועות כתב, לאומני מפטמי הקטורת [בית אבטינס]. ומסוגיתנו משמע שמדובר באומני הבנין. ועיין בקרן אורה, המבאר את הכרח הגמרא לפרש על אומני הבנין.

518. וכן אי אפשר לחלל הקטורת על בנין שנבנה בקודש, מפני ש"אין מחללין קודש בקודש". פירוש א.

519. כלומר, המקשן סובר שכל הדין שחידש שמואל: בונין בחול, איננו נכון, ואי אפשר לעשות כן, לפיכך רצה להוכיח ממשנה זו, שחכמים לא הסכימו לכך. ויתכן שסבר שיש

516. ולסיכום: יש כאן לקטורת שתי החלפות, הקטורת למעות, והמעות לקטורת. והחלפה זו מובנת מאליה, כי מקודם הורידו ממנה קדושת השנה שעברה, ואחר כך הכניסו אותה לקדושת שנה החדשה. ואילו לגבי המעות יש כאן שלש החלפות, מהלשכה בזיכוי או בהפרשה לאומנין, מאומנין ללשכה ומלשכה לאומנין.

והקשו התוס': למה הוצרכו לכך, הלא יכלו לעשות בדרך פשוטה. לחלל את הקטורת על מעות האומנין, ולחזור ולקדשה מדמי תרומה החדשה? [על פי השיטה מקובצת והרש"ש].

[להבהרת הדברים: זו איננה קושית התוס' במסכת שבועות מובאת בהערה 513. שם הקשו התוס' על עיקר ההלכה, למה לא יחללו את הקטורת על שכר מלאכה, ויתנו את הקטורת עצמה לאומנין, ובנתינה זו תתחלל. ועל כך תירצו מה שתירצו, עיין שם.]

ואילו כאן מקשים תוס', אחרי הבירור ש"אין הקדש מתחלל על המלאכה", והוצרכו לחלל את הקטורת על מעות, למה נתנו להאומנין אחרי שנתחללה, הלא יכלו תיכף לקנותה מתרומה חדשה].

תירצו התוס': כשנותנים אותה וחזירין וקוניים אותה דרך מקח וממכר, עדיף, כי הוא צנוע יותר. [וכנראה כוונתם: כשסתם מחללים אותה, אינו נראה אלא כהערמה בעלמא, החלפת הקדש בהקדש, מה שאין כן כשמוכרין אותה לאומנין,

הקטורת שווה יותר מהבנין, הילכך אין עצה לחלל את הקטורת על הבנין. (521) או שהקטורת שווה כדמי הבנין ושכר האומנין יחד (522).

ומקשינן: ומה בכך אם אין בנין כשיעור מעות מותר הקטורת,

והאמר שמואל: הקדש שוה מנה שהיללו על

ומתרינין: דלא איכא בנין, עתה אין עסוקים בבנין (520).

ומקשינן: והא "מעות האומנין", קתני? הרי אמרה המשנה "מעות האומנין", משמע שעסוקים בבנין?

ומתרינין: אכן, עתה בונין, אבל דליכא בנין כשיעור מעות של הקטורת. כלומר, שמותר

גנאי בדבר לבנות בחול.

ודרך אגב, יש להעיר מדברי הרמב"ם [פרק א מהלכות בית הבחירה הלכה כ]: אין עושין כל הכלים מתחילתן אלא לשם הקודש, ואם נעשו מתחילתן להדיוט, אין עושין אותן לגבוה. והרמב"ן על התורה [תחילת פרשת תרומה]. וצריך לחלק בין "לשמה" לבין "הקדש".

ועיין בספר מעשה למלך על הרמב"ם [שם הלכה ג] הדין מטעם איסור בניית בית תבנית היכל, המבואר במסכת ראש השנה [כד א]. וראה גם בשו"ת בית אפרים [סימן י].

520. מכאן מוכיח החזון איש ש"אין הקדש מתחלל על המלאכה" הוא הידור בלבד, ולכתחילה. כי אם היה איסור גמור, למה חשב התרצן שמפני שאין בנין, הותר לחלל את ההקדש.

521. וכתבו התוס': כגון באומנות ציור ששכר האומנין שווה יותר משכר הבנין.

ותמה העולת שלמה, הרי אמרו לעיל שגם שכר האומנין כלול בשבח שהשיבא הבנין? ובשיטה מקובצת מביא בשם רבינו אליקים, שאבני הבנין היו קונים דבר יום ביומו, ואילו שכר האומנין מצטבר לחשבון גדול, כיון ש"אין שכירות משתלמת אלא לבסוף".

522. עוד פירשו התוס' בשם "יש מפרשים"

שחייבים מעות להאומנין עבור בנין שעדיין לא נבנה, אך כבר התחילו לבנותו, ודמי הקטורת שווים יותר מהמקצת שכבר נבנה. ועתה, אילו לא נבנה כלום, יש גנאי להפריש מעות אלו על העתיד להיבנות, אבל עתה, כיון שבין כך הוצרכו להפריש להאומנין עבור עבודתם שהתחילו, או [בשם רבינו פרץ] כיון שכבר התחילו במלאכה ואי אפשר לחזור בהם, אין גנאי בדבר אם יפרישו להם על העתיד להיבנות. בהגהות מהרש"ם מביא משו"ת שואל ומשיב [מהדורא ג חלק ב סימן סד] להקשות, הרי פועל יכול לחזור בו [בבא מציעא עו], ואין כתבו התוס' שאין יכולים לחזור?

ומבאר, מפני שאמרה שם הגמרא, שהטעם שפועל יכול לחזור בו הוא משום שנאמר "כי לי בני ישראל עבדים", ודרשינן "ולא עבדים לעבדים", ובהקדש לא שייך לומר כן. וכדברים אלו כתב הקצות החושן [סימן שלג סעיף ז] בשם החות יאיר לגבי חזן. ועל אף שהקצות חולק עליו, היינו רק לגבי חזן, משום שיש טעם אחר למה יכול לחזור בו, משום גנאי, ואילו בהקדש, לא שייך לומר שגנאי לו להשכיר עצמו להקדש. וככל דברים אלו כתב התקנת עזרא.

ובספר מקור ברוך, חולק על כל המהלך הזה, כי היות והאומנין מקבלים שכר, אינם עבדי גבוה. אלא, מבאר, שהתוס' מדברים באופן שפועל אינו יכול לחזור בו, כגון: אומן קבלן.

שׁוּה פְרוּטָה, מְחולֵל (523), וחוזרת הקושיא, למה הוצרכו לחלל הקטורת על מעות האומנין, ולחזור ולקנותה מתרומה חדשה, הלא יכלו לחללה על הבנין, למרות שאינה שווה כל דמי הקטורת?

ומתצינן: הני מילי, דברי שמואל "הקדש שׁוּה מנה שחיללו על שׁוּה פְרוּטָה מחולל", אמורים רק דאי עבד, אבל לעשות כן לכתחלה, לא. הילכך לא יכלו לחלל את מותר הקטורת על בנין השווה פחות משווי מותר הקטורת (524). וזה הוא טעמו של שמואל שאמר "בונין בחול ואחר כך מקדישין", כדי שבאופן זה תהיה אפשרות לתת לאומנין את שכון, כמבואר.

הגמרא מביאה בשם רב פפא ביאור אחר בטעמו של שמואל.

רב פפא אמר: היינו טעמא ד"בונין בחול". מפני ש"לא ניתנה תורה למלאכי השרת",

כלומר, אמרי, יש לחשוש ולומר, דלמא בעי למיזגא, פעמים שהפועלים צריכים לסמוך על האבנים (525), וזגא עליהו, והם סומכין על האבנים והם אינם מלאכי השרת להיזהר שלא להנות מן האבנים, ואי בנא בקודשא, ואם יבנהו כשכבר הוקדש, אישתכח דקמעל בקודשא, נמצא שהם מועלין בהקדש.

לפיכך, אמר שמואל שלא יקדישום עד אחרי גמר הבנייה.

הגמרא מביאה את משנתנו להקשות על ביאורו של רב פפא (526).

שאסור לעשות כן לכתחילה?

ומתצינים: בזמן שביית המקדש קיים, אין לעשות כן, על אף שבמקרה זה אין הפסד להקדש, משום גזירה שמא יעשו כן ויחללו הקדש בפחות משווי, ויהיה הפסד להקדש. אלא, שבדיעבד הרי הוא מחולל, ואילו בזמן שאין בית המקדש קיים, ואין שום אפשרות של הפסד להקדש, מותר לחלל הקדש בפחות משווי אפילו לכתחילה.

525. כן פירשו התוס'. אבל בפירוש המיוחס לרש"י, וכן ברמב"ם [שם הלכה ד] הוסיפו "שלא יהנו האומנין בצל". ועיין בקרן אורה, ועוד מפרשים, שתוס' לא רצו לפרש כן, מפני שאיסור ההנאה מצל הוא איסור דרבנן, כמבואר במסכת פסחים [כו א].

526. מסדר הגמרא משמע שקושיא זו היא רק על רב פפא, ולא על ביאור הקודם.

523. משום שאין אונאה להקדש, דכתיב: לא תנו איש את אחיו. וכיון שאין להקדש אונאה, לכן אין דין ביטול מקח. רש"י קידושין [יא א]. וגם לא שייך "טעות", כי מי טעה. רש"י בבא מציעא [נו א].

והנה המפרשים מאריכים כאן מסתירת הסוגיא לדברי התוס' תמורה [כו ב]. ועיין.

524. כתבו התוס': הגמרא אמרה במסכת ערכין [כט א] ששמואל מתיר אפילו לכתחילה לחלל הקדש שׁוּה מנה בשׁוּה פְרוּטָה.

והיינו דוקא בזמן שאין בית המקדש קיים, ואדם הקדיש נכסיו, כיון שאין להקדש הפסד אם יפדוהו בפחות משווי, אבל בזמן שביית המקדש קיים, אסור לעשות כן לכתחילה לפי שיש הפסד להקדש.

ואי לכך, מקשים התוס', הלא גם במותר הקטורת אין הפסד להקדש, שהרי הקטורת תוחזר להקדש במלואה, ולמה אמרה הגמרא

לזמן מרובה, הכי נמי, אכן עושין כדברי שמואל, ואין מקדישין אותן, שמא יסמכו עליהם ויהנו מהם ויבואו לידי מעילה,

אלא, כי תנן במתניתין, משנתנו מדברת, בעצים דיומיה, בעצים שקנו אותם לבנותם היום, תיכף ביום קנייתם, ובזמן מועט יכולים להיזהר מלסמוך עליהם.

תנן: הגזברין שלקחו את העצים, מועלין בהן, ואין מועלין לא בשיפווי ולא בנבייה. וקשה: אמאי מועלין בהן? הכא נמי ליעבד בחול, ולא יקדישו את העצים, מאותה הסיבה, דדלמא⁽⁵²⁷⁾ בעי למיזגא וזגא עליהן ואישתכח דקא מועל בקדשים?

ומתריצין: אמר רב פפא: אי בעצים דמכאן ואילך, כאשר הגזברין קונים הרבה עצים

הדרן עלך ולד הטאת

הקודם לא קשה ממשנתנו, כי כל האיסור לחלל הקדש על המלאכה, הוא הידור לכתחילה, ואין איסור בדבר אם קנו עצים ואבנים מדמי הקדש, והמשנה באה רק לבאר את דין השפוי והנבייה.

527. גירסת השיטה מקובצת.

ומבאר השפת אמת: על הביאור הקודם לא קשה ממשנתנו, כי אפשר להעמידה שהגזברים קנו את העצים ממעות חולין, ולא ממעות שכבר הוקדשו, הילכך, אפשר להקדיש אותם ואין כאן בעיה של "אין הקדש מתחלל על המלאכה", אבל לדברי רב פפא קשה, כמו שיבואר. והקרן אורה מבאר בדרך אחרת: על הביאור

פרק קדשי מזבח

מתניתין:

פרק זה עוסק בדברי איסור המצטרפין זה עם זה [על אף השוני שביניהם], כדי להשלים שיעור שלם של איסור.

המשנה הראשונה עוסקת בצירוף דברים שונים המשלימים זה את זה לשיעור של איסור מעילה, שהוא בפרוטה, וממנו ממשיכה המשנה לצירוף איסורים אחרים שבתורה.

כל קדשי מזבח מצטרפין זה עם זה למעילה. א-10
אדם הנהנה משני מינים של קדשי מזבח, (528) כגון מחטאת ומאשם, באופן שנהנה מזה בחצי פרוטה, ומזה בחצי פרוטה, מצטרפין יחד לשיעור פרוטה, שהוא שיעור מעילה, וחייב קרן חומש ואשם (529).

וכן מצטרפין לחייב עליהן משום פיגול, אם אכל חצי כזית פיגול מקרבן אחד וחצי כזית פיגול מקרבן אחר.

לגבי תשלום חומש. וכיון שמעילה נלמדת מתרומה, הרי לדעת חכמים, הסוברים ששיעור אכילת תרומה הוא בכזית, הוא הדין שיעור אכילת מעילה הוא בכזית, וחייבים עליה אף על גב שאינו שוה פרוטה.

ונמצא, שלדעת חכמים יש שני דיני מעילה: הנאה, ואכילה. הנאה, שיעורה בפרוטה, ואכילה בכזית. וזו היא כוונת התוס' כאן שכתבו "אם אכל כחצי זית", וזו היא גם כוונתם בצינינם לרף יח, ששם מבואר הלימוד של מעילה לתרומה.

והגר"ח [בספרו על הרמב"ם פרק ח הלכה א] כתב שם בתוך דבריו, שהטעם ששיעור מעילה הוא בפרוטה, ולא בכזית, כיון שיסוד איסור מעילה הוא משום גזל הקדש, ולכן שיעורו הוא בפרוטה כשיעור גזל.

וצריך להוסיף כי על אף שמבואר בכמה מקומות [עיין הערה 5] שבקדשי בדק הבית המעילה היא מטעם גזל מהקדש, מכל מקום, גם קדשי מזבח הם ממוין הקדש, ויתכן גם בהם איסור ושיעור גזל. כי אף על פי שמקור קדושתם הוא קדושה עצמית ולא מחמת שייכותם לגבוה, בכל זאת, כתוצאה מקדושתם הם שייכים במידה מסויימת לגבוה, והנהנה מהם, הרי הוא

528. וכל שכן, חצי שיעור מעולה זו וחצי שיעור מעולה אחרת. [עיין רש"ש, המעיר שלשון התוס' אינה מדוייקת].

529. על פי המיוחס לרש"י ורבינו עובדיה. אבל התוס' כתבו שיש בכך מחלוקת, ויש הסובר ששיעור מעילה הוא בכזית. והיכן מצאו התוס' דעה זו? המסורת הרש"ס מציין את הגמרא לקמן [יח ב]. אך מעיר הרש"ש, שאין שם שום מאן דאמר שמעילה היא בכזית. ואדרבה, בכל המשניות בפרק ההוא נאמר, כדבר הפשוט, ששיעור מעילה הוא בפרוטה.

והעולת שלמה מציין כמה מקורות בש"ס ששיעור מעילה הוא בפרוטה: פסחים [לב ב], כריתות [כג א], שבועות [כא ב, כד ב]. ועוד כתב הרש"ש שכן משמע בירושלמי וברמב"ם. וראה תוס' לקמן [יח א] שכתבו שאפילו אם דיני מעילה נלמדים מתרומה, מכל מקום, אין מעילה כי אם בשיעור פרוטה.

ומחדש הרש"ש [ובפסחים לג א מאריך בכך], שכוונת תוס' כאן היא למחלוקת אבא שאול וחכמים [שם במסכת פסחים] לגבי אכילת תרומה, אם היא בשיעור פרוטה או בשיעור כזית